

Основні навчальні досягнення учня по темі:
Дієслово
2 клас

Інформація для батьків

Згідно « Програми для середньої загальноосвітньої школи» на кінець 2 класу учень повинен уміти:

- Розрізняти слова, що називають дію;
- Впізнавати слова – назви дій самостійно або з допомогою вчителя, ставити до них питання;
- Виявляти і добирати синоніми й антоніми (без уживання термінів) зі значенням дії.

Запам'ятай!

Слова, які називають дії предметів, відповідають на питання: *що робити? що робить? що роблять? що робив? що зробив? що робитиме? що зробить?*

Потренуйся!

1. Спиши. Підкресли слова, які називають дії предметів.

*Заєць спати захотів,
сам постелю постелив,
сам собі приніс подушку
підмостив її під вушко.
Та у зайця довге вушко —
все звисає із подушки.*

(За Михайлом Стельмахом)

2. До слів — назв предметів добери з дужок слова, що називають дії предметів. Запиши словосполучення парами.

*Бджола ..., сонечко ..., собака ..., сніг....
(Виє, падає, гуде, гріє.)*

3. До слів — назв предметів добери і запиши слова — назви дій.
Художник (*що робить?*) ..., льотчик (*що робить?*) ..., лікар (*що робить?*)....

4. Прочитай. Спиши слова. Постав до них запитання.

Зразок: (*що робить?*) пише.

Пише, прочитав, прийде, заспівала, читає, посадив, вивчить.

5. Спиши прислів'я. Підкресли слова, які називають дії предметів, двома рисками.

Як дбаєш, так і маєш. Хто більше читає, той більше знає. Вік живи, вік учись і трудись. З добрим дружись, а лихого стережись.

6. До поданих слів — назв дій добери слова, протилежні за значенням, за зразком:

Бігати — стояти.

Плакати — ..., кричати — ..., загубити — ..., зігрітися — ..., підняти — ..., зайти — ..., приїхати — ..., залетіти —....

7. Випиши слова — назви дій. Постав до них питання в дужках.

Зразок: (що зробив?) приліг.

Вітерець приліг під кущем верболозу і заснув. Та ось закапала ранкова зірниця. Прокинувся вітерець, вилетів із-за куца. Полетів берегом ставка. Збудив очеретину.

8. Спиши, вставляючи потрібні за змістом слова — назви дій.

Білочка ... дуплі старої сосни. Вона ... його сухим листям і мохом. Цілими днями трудівниця ... жолуді, горіхи. На гілочках вона ... гриби. Білочка буде ... ними взимку.

Слова для довідок: жила, вимостила, збирала, сушила, ласувати.

9. Спиши прислів'я. Підкресли назви дій, протилежні за значенням.

Друг плаче, недруг сміється.

Згода дім будує, а незгода руйнує.

Літо біжить підстрибуючи, а зима бреде, похнюпившись.

10. До поданих слів — назв дій добери (з дужок) слова, близькі за значенням. Запиши.

Говорити — ..., пробачити — ..., — ..., руйнувати — ..., боятися — ..., помітити —

(Вибачити, розмовляти, нищити, лякатися, побачити.)

11. До поданих слів — назв предметів добери слова, які називають дії предметів, і запиши.

Зразок: пташка літає.

Пташка, кінь, змія, жабка, риба.

12. Від слів — назв предметів утвори слова — назви дій за зразком. Запиши.

Зразок: малювання — малювати.

Праця —..., письмо —..., повага —..., лікар —....

13. Від слів — назв ознак утвори слова — назви дій за зразком. Запиши.

Зразок: зелений — зеленіти.

Червоний — ..., хворий — ..., веселий — ..., коханий — ..., жартівливий —

14. Запиши речення, добираючи з дужок потрібне за змістом слово. Підкресли двома лініями слова — назви дій.

1. Біля лісу (тече, дзюркоче) річка. 2. Діти (прийшли, прибули) на спортивні змагання. 3. Сніжинки (летять, кружляють) у веселому танку. 4. За вікном (тягнеться, росте) кущ калини.

15. Прочитай. Випиши назви дій і пов'язані з ними назви предметів за зразком.

Зразок: тиша (що робила?) стояла.

Стояла тиша. Сонечко яскраво освітлювало галявину. У його променях особливо принадно виглядала кожна ягідка. Пишно красувалась кожна квітка. Дзвеніла кожна стеблинка.

(За Валентином Бичком)

Перевір себе!

1. Прочитай. Підкресли слова — назви дій.

*Веселе сонечко блищить,
проміння щедро ллє;
гайок привітно шелестить,
струмочок виграє.*

(Павло Грабовський)

2. До слів — назв предметів добери слова — назви дій.

Склади речення з кожною парою слів і запиши.

<i>Бджоли</i>	<i>повіває</i>
<i>Вітерець</i>	<i>тече</i>
<i>Річка</i>	<i>світить</i>
<i>Сонечко</i>	<i>гудуть</i>

3. Прочитай речення. Випиши слова — назви дій. У дужках постав до них питання.

1. У лісі вирости молоді дубки. 2. Художник малює картину фарбами. 3. До нас у гості завітає бабуса. 4. Літом ми поїдемо в Карпати.

4. Допиши по кілька слів — назв дій до слів — назв предметів.

Зразок: сонечко сяє, світить, пригріває.

1. Дощ йде, ..., ..., ... 2. Вітер дує, ..., ..., ...

5. Випиши слова — назви дій і пов'язані з ними слова — назви предметів.

Зразок: сонечко (*що зробить?*) пригріє. Скоро пригріє тепле сонечко. Вийдуть в поле трактори. Добірне зерно засіють у землю. Згодом виросте пшениця. Дбайливі руки людей доглядатимуть новий урожай.

6. Спиши. Встав потрібні за змістом слова — назви дій.

Встанови зв'язок слів у першому реченні за допомогою питань. Запиши.

1. Озеро ... міцною кригою. 2. З вирію ... перелітні птахи. 3. Космічна ракета ... у космос. 4. Працьовиті бджоли ... над липою.

7. Добери до назв дій слова, протилежні за значенням.

Зразок: стояти — бігати.

Сміятись — ..., мовчати — знайти — кинути — ..., вийти —

8. Спиши, вставляючи потрібні за змістом слова — назви дій.

1. У лісі... дерева, куці, квіти. 2. Дзвінко ... птахи у парку. 3. Весело ... весняні струмочки. 4. Яскраві метелики ... над квітами.

Перевір себе!

ВАРІАНТ 1

1. Які з слів означають дію предметів:

- а) широкі, довгі, морозна;*
- б) сіють, тепліє, сходить;*
- в) вітер, лід, земля.*

2. Вибери правильне словосполучення:

- а) трава косити;*
- б) трава косять;*
- в) косити траву.*

3. Підбери слово, протилежне за значенням до слова *сміятися*.

- а) радіти;*
- б) плакати;*

в) сумувати.

4. До слова йду вибери слова близькі за значенням:

а) крокую, ступаю, швендяю;

б) пересуваю, співаю, розмовляю;

в) біжу, говорю, сміюсь.

5. Закінчи речення.

Вранці я прокидаюся, ...,

У школі ми читаємо, ...,

6. До поданих слів добери дієслова.

Заєць ... Пташка ... Хлопчик ...

7. Встав дієслова.

Діти ... в бібліотеку.

Вони ... книги.

Оленка ... байки Леоніда Глібова.

8. Добери з довідки такі слова-назви дій, щоб вийшла весела історія.

Затиши її.

Їжачок ... яблучко. Він дуже ... і почав

Довідка:

а) знайшов, загубив;

б) зрадив, засмутився;

в) сміятись, плакати.

ВАРІАНТ 2

1. Слова, які означають дію предметів, відповідають на питання:

а) відповідають на питання який? яка? яке? які?;

б) відповідають на питання хто? що?;

в) відповідають на питання що робити? що роблять? що буде робити?

2. Вибери правильне словосполучення:

а) дерево ростуть;

б) дерева ростуть;

в) дерево ріс.

3. Підбери слово, протилежне за значенням до слова знайти.

а) взяти;

б) загубити;

в) сховати.

4. До слова розмовляю вибери слова близькі за значенням:

а) кричу, співаю, лежу;

б) говорю, базікаю, шепочу;

в) пересуваюсь, сміюсь, плачу.

5. Закінчи речення.

Після уроків Оля гуляє, ...,

На поляні діти бігають, ...,

6. До поданих слів добери дієслова.

Кінь ... Сніжинка ... Лікар ...

7. Встав дієслова.

Біля сосни ... струмок.

За нашим селом ... ліс.

Діти ... малину.

8. Добери з довідки такі слова-назви дій, щоб вийшла сумна історія.
Запиши її.

Білочка ... грибочок.

Вона дуже ... і почала ...

Довідка:

а) знайшла, загубила;

б) зраділа, засмутилась;

в) сміятись, плакати.

Основні навчальні досягнення учня по темі:

Дієслово

3 клас

Інформація для батьків

Згідно « Програми для середньої загальноосвітньої школи на кінець 3 класу учень :

- **має уявлення** про дієслово як частину мови;
- **впізнає** дієслова в реченні, тексті, ставить до них питання;
- **пояснює** їх значення в мові і мовленні; зв'язує з іменниками;
- **добирає** до поданого дієслова 1-3 синоніми, антонім;
- **пояснює** в навчальній роботі дієслова, вжиті в переносному значенні;
- **бере участь** у колективних навчальних вправах з удосконалення текстів шляхом добору дієслів-синонімів;
- **вживає** дієслова з **не** в усному і писемному мовленні, в різних ситуаціях спілкування (в суперечках, дискусіях, застереженнях, виправдовуваннях, порадах, повчаннях)
- **вживає** дієслова з **не** в усному і писемному мовленні, в різних ситуаціях спілкування (в суперечках, дискусіях, застереженнях, виправдовуваннях,
- **розрізняє** часові форми дієслова; **ставить питання** до дієслів різних часових форм;
- **змінює** дієслова за часами у формах доконаного і недоконаного виду (без уживання термінів) за допомогою питань: *що робить? що зробить? що робив? що зробив?*
- **розпізнає** часові форми дієслів у тексті;
- **вживає** дієслова з **не** в усному і писемному мовленні, в різних ситуаціях спілкування (в суперечках дискусіях, застереженнях, виправдовуваннях, порадах, повчаннях)

Пригадай!

Дієслово — частина мови, яка означає дію предмета і відповідає на питання *що робить? що робив? що зробив? що зробить? що робити? що буде робити?*

Дієслова змінюються за часами:

теперішній — що робить?

минулий — що робив? що зробив?

майбутній — що робитиме? що зробив?

Дієслова **минулого** часу змінюються за **родами**.

Чоловічий — що робив? що зробив?

Жіночий — що зробила? що робила?

Середній — що робило? що зробило?

Дієслова в **неозначеній формі** відповідають на питання *що робити?*
що зробити?

Дієслова:	
Означають дію предмета.	
Відповідають на питання;	що робити? писати що робить? пише що робив? писав що робитиме? писатиме що зробити? написати що зробить? напише що зробив? написав
Змінюються за числами:	<i>однина</i> — пливе (корабель) <i>множина</i> — плывуть (кораблі)
Змінюються за часами:	Теперішній — що робить? креслить Минулий — що робив? креслив Майбутній — що робитиме? креслитиме
Мають неозначену (початкову) форму:	що робити? бігти що зробити? прибігти
Виражають:	завершену дію — написати незавершену дію — писати
У реченні є присудком.	

Потренуйся!

1. Спиши. Вірш. Підкресли дієслова.

Шумлять на вітрі явори,

із полем розмовляють.

Піснями жайвори згори

*вже землю засівають.
За тракторами йде весна,
у сонці променіє.
А прийде літо — долина
колоссям зажовтіє.
(Василь Грінчак)*

2.Прочитай. Випиши виділені дієслова, добери до них синоніми і запиши парами.

Крізь верховіття дерев пробрався промінь сонця. Він ліг на чорну землю срібною плямою. Зачарована земля неначе купалась у фантастичному сяйві. Гнат подався до ставка і сів під вербою на росяній траві.

(За Михайлом Коцюбинським)

3.Спиши прислів'я та приказки. Підкресли дієслова - антоніми.

Удар забувається, а слово пам'ятається.

Ластівка день починає, а соловей закінчує.

Згода дім будує, а недуга руйнує.

4.Добери до іменників кілька дієслів за зразком та запиши.

Дощ накрапає, ллє, періщить.

Сніг... ,...,

Сонце ..., ...,....

Вітер ..., ...,

5.Прочитай текст. Випиши дієслова разом з іменниками, з якими вони пов'язані. У дужках постав запитання до дієслів.

Зразок: Посвист (що зробив?) почувся.

Почувся ніжний посвист, і з неба на білий сніг наче троянди впали — спустилися снігурі. За старовинною солдатською прикметою, снігур співає перемогу. Кому снігур проспівав пісеньку, той неодмінно переможе ворога.

(За Анатолієм Миттєвим)

6.Спиши текст, добираючи з довідки пропущені дієслова.

На березі у високій траві ... великі лісові дзвіночки. У повітрі ... різними квітами і теплою травою. Десь рівне й тонке гудіння. ... бджоли, ... коники. Високо в небі... ластівки.

(За Іриною Токмаковою)

Слова для довідок: росли, пахло, чулося, дзижчали, сюрчали, літали.

7.Прочитай. Закінчи прислів'я, дібравши відповідні дієслова. Запиши їх.

Квітень землю ..., з вирію пташок

Семеро одного не

Хто не ..., той не

Правда у вогні не ..., і у воді не

Слова для довідок: квітчає, стрічає, чекають, працює, їсть, горить, тоне.

8.Прочитай. Випиши дієслова, постав до них питання. Спиши перші два речення. Підкресли в них головні члени речення.

Розквітають в луках квіти.

Зеленіють в лісі віти.

Все зелене, молоде...

За весною літо йде!

(Наталя Забіла)

9.Допиши речення, дібравши потрібні за змістом дієслова.

1. Вареники ліплять, а хліб 2. Котлети жарять, а компот 3. Тісто місять, а капусту 4. Сік наливають, а цукор (Насипають, місять, варять, ріжуть.)

10.Прочитай вірш. Спиши. Підкресли дієслова з іменниками, з якими вони зв'язані.

Сліпий дощ

*Дозріло жито і пшениця,
комбайн спішить на косовицю
і, як навмисне, в день такий
пройшов на поле дощ сліпий.*

(Анатолій Качан)

11.Добери до іменників дієслова за поданими питаннями і запиши. Добери до записаного тексту заголовок.

Весна (що зробила?)... . Сонечко (що робить?)... . Пташки (що роблять?) Травичка (що робить?) Квіти (що роблять?)

12.Спиши. Підкресли дієслова, вжиті в переносному значенні.

*Ми збирали з сином на землі каштани,
ми дивились довго, як хмаринка тане,
як хмаринка тане, як синіє синь,
як колише вітер струни павутинь.*

(Максим Рильський)

13.Прочитай речення. Постав дієслова, що в дужках, у потрібній формі і запиши. Вкажи час дієслів.

1. Дорога (витися) між полями. 2. Як дерева (цвісти) красно, (бути) плодів рясно. 3. Надворі (йти) холодний дощ. 4. Поле (розкинутись) недалеко від бабусиної хати. 5. Пташеня (летіти) до гнізда.

14. Добери потрібні за змістом дієслова, визнач час.

На полі ... маки і ... волошки. ... гречка і ... пшениця, ... овес.

У лісі... зозуля і... соловейко.

Слова для довідок: червоніли, синіли, біліє, жовтіє, зеленіє, закує, затьохкає.

15. Прочитай. Запиши синоніми групами. З одним на вибір склади і запиши речення.

Веселитися, сміятися, радіти, йти, плентатися, шкандибати, переставати, закінчуватися, минати, приходити, наставати, завітати.

16. Прочитай. Випиши дієслова. У дужках постав питання до них.

Білі гуси

*Білі гуси на озеро впали,
тихі води кругом розгойдали,
розцвіли, як купави великі,
довго-довго їх чуються крики.
Навмивалися, накупалися,
нагойдалися, нагулялися,
закричали, знялись і полинули,
тільки пір'я на спогад покинули.*

(Олег Орач)

17. Добери до прикметників споріднені дієслова за зразком. На вибір склади і запиши речення.

Зразок: червоний — червоніти.

Крикливий —... .

Працьовитий —... .

Будівельний —....

Сумний —... .

18. За допомогою префіксів утвори від поданих дієслів антоніми і запиши за зразком: *зайти* — *вийти*.

Відкрити —... .

Згорнути —....

Розв'язати —....

Побігти —... .

19. Прочитай. Добери і запиши, розкриваючи дужки, слово, що найбільше підходить за змістом.

(Завітала, прийшла, настала) весна. (Встала, ожила, пробудилась) від зимового сну природа. (Пече, гріє, світить) лагідне весняне сонечко. (З'явилися, вирости, розпустились) зелені листочки. (Щебечуть, каркають, тьохкають) пташки.

21. Добери і запиши, розкриваючи дужки, слова, що найбільше підходять за змістом.

Дощ (збирався, готувався) давно. Сірі хмари (заволокли, закрили) небо. (З'явився, подув) холодний вітер. (Пішов, полив) сильний дощ. (Замиготіли, заблискали) блискавки, (загримів, ударив) грім. Від вітру і дощу (звисали, схилялися) додола дерева і куці.

22.Прочитай. До іменників добери спільнокореневі дієслова в неозначеній формі і запиши їх парами.

Радість — ..., праця — ..., хвороба — ..., сніданок — ..., зелень — ..., ходьба —....

23.Спиши прислів'я і приказки. Підкресли дієслова. Визнач час.

Не б'є не лає, але й про добро не дбає.

І сам не дам, і другому не дам.

Не хитруй, не мудруй, а чесно працюй.

24.Запиши прислів'я, розкриваючи дужки.

(Не)соромно) (не)знати, а соромно (не)вчитися.

Як (не)посієш, то й (не)пожнеш. 3. (Не)вирости троянді із цибулі.

Ледачого (не)навчиш.

25.Прочитай. Спиши, вставляючи замість крапок частку *не*. Запам'ятай ці правила.

1 ... можна бігти при переході вулиці.

2.Ви можете ... побачити машину чи автобус. А водій ... встигне загальмувати.

3.... грайте на проїжджій частині вулиці.

Перевір себе!

1.Прочитай. Підкресли дієслова.

Вилетіла із вулика бджілка. Літає на пасікою й дослухається. Чує, десть далеко дзвенять голосні дзвіночки, Летить бджілка на музику дзвіночків. Прилітає до лісу. А то дзвонять квіти конвалії. Лунає дзвін. Б'є молоточок. Так конвалія кличе бджілку.

(За Василем Сухомлинським)

2.Прочитай. Випиши дієслова з іменниками, з якими вони пов'язані.

Сонечко блищить і горить. Гаї розвиваються, садки зацвітають. Увечері десть тьохнув соловейко на клені. Кує зозуля на високій березі. Гуде бджола, мигтять білі метелики понад молоденькою травичкою.

(Марко Вовчок)

3.За допомогою префіксів утвори від поданих дієслів антоніми.

Префікси познач.

Приїхати, розкривати, зачинити, розв'язати, відчинити.

4.Подані дієслова запиши у три колонки, визначивши час.

Минулий

теперішній

майбутній

Прийшов, копає, приїде, несе, заспівав, чистить, намалює, напише, біжить, защебетав, засіє, зібрав.

5. Спиши, добираючи з дужок потрібні за змістом дієслова.

Скоро (настане, прилетить, примчить) літо. (Пролунає, продзвенить, прошумить) останній дзвоник. У дітей (почнуться, настануть, прийдуть) літні канікули. Вони будуть (радіти, веселитися) теплим дням і відпочинку.

6. Спиши текст. Підкресли дієслова.

Різні дерева і трави по-своєму насіння розсівають. Жолуді у свої комори, по лісах разносять сойки та миші. Насіння сосни та ялини за вітром розлітається. Вітер розвіює насінини кульбаби. Реп'ях і череда за звірині шубки своїми колючками чіпляються.

7. Прочитай. Випиши дієслова з іменниками, з якими вони пов'язані.

Весна йде. Скресла крига, потанув сніг. Із стріх закапало, а з гір струмочки покотилися. Сонечко гріє з-за весняних хмарок. Вітерець дрімливий та теплий якийсь пашисть. Вже веснянки заспівали.

Перевір себе!

Загальне поняття про дієслово. Змінювання дієслів

ВАРІАНТ 1

1. Дієслово - це ...

а) частина мови, що означає предмет і відповідає на питання *хто?*, *що?*;

б) частина мови, що означає ознаку предмета і відповідає на питання *який?*, *яка?*, *яке?*;

в) частина мови, що означає дію предмета і відповідає на питання *що робить?*, *що зробить?*

2. Вибери правильне твердження. Дієслова майбутнього часу відповідають на питання:

а) *Що робив? Що зробив?*;

б) *Що робить? Що роблять?*;

в) *Що буде робити? Що зробить?*;

3. Слова якого ряду є дієсловами:

а) *щасливі, багата, здоровий*;

б) *сяють, виграє, світить*;

в) *автобус, зупинка, квиток*.

4. Дієслова змінюються тільки:

а) *за часами і числами*;

б) *за часами*;

в) *за числами*.

5. До іменників добери споріднені дієслова за зразком:

читання – читає, продавець -, щебетання -, лікар -, малювання -, учитель -.

6. Знайди в реченні дієслово.

У нічній тиші відпочивають натружені руки хліборобів і стомлена земля.

а) відпочивають;

б) натружені;

в) стомлена.

7. Знайди в тексті дієслово чоловічого роду.

Над лісом піднімалося сонце. Сріблилася роса трава. В долині танув легкий сизий туманець.

8. Визнач час дієслова в реченні.

Місяць срібним ріжком зачепився за вершок старої верби.

9. Добери синонім до слова *кричати*.

10. Зі слів кожного рядка склади речення. Запиши їх так, щоб вийшла зв'язна розповідь.

1) прийшла, ось, і, весна;

2) гілка, на, бруньки, скоро, тоненьких, набубнявіють;

3) летять, країв, з, птахи, теплих;

4) небо, синє, стало;

5) яскраво, світить, сонце.

11. Спиши речення, поставивши дієслова у формі минулого часу.

Жайворонок бавиться в небі зі своєю голосистою срібною ниткою, тягне її високо вгору, вив'язує на ній дрібні вузлики.

ВАРІАНТ 2

1. Дієслово - це ...

а) частина слова, яка служить для зв'язку слів у реченні;

б) частина мови, що означає дію предмета і відповідає на питання *що робить?, що зробить?, що робив?*;

в) частина мови, що означає назву та ознаку предмета і відповідає на питання *який?, яка?, яке?, які?, хто?, що?*;

2. Вибери правильне твердження.

Дієслова минулого часу відповідають на питання:

а) *Що робив? Що зробив?*

б) *Що робить? Що роблять?*

в) *Що буде робити? Що зробить?*

3. Слова якого ряду є дієсловами:

а) *пролітає, згадав, заспівають;*

б) *акробат, лекція, космос, диво;*

в) *добрі, якісний, доброзичливий;*

4. Дієслова змінюються тільки:

а) *за часами і числами;*

б) *за часами;*

в) *за числами.*

5. До прикметників добери споріднені дієслова за зразком: *зимовий – зимує.*

Радий ..., хворий -..., працюючий -..., червоний -..., сумний -...

6. Знайди в реченні дієслово.

Завесніло. Навкруги гамірно і шумно. А на душі радість.

а) *завесніло;*

б) *гамірно;*

в) *шумно.*

7. Знайди в тексті дієслово жіночого роду.

Раптом небо потемніло. Насунула чорна хмара. Полив дощ.

8. Визнач час виділеного дієслова в реченні.

*Блакитна ніч **розвішує** над озером свої шовкові полотна.*

9. Добери антонім до слова «веселитися»:

а) *радіти;*

б) *сумувати;*

в) *сміятися.*

10. Зі слів кожного рядка склади речення. Запиши їх так, щоб вийшла зв'язна розповідь.

1) *повернулися, вирію, з, ластівки;*

2) *дахом, гнізда, під, вони, ліплять;*

3) *грудочки, з, річки,носять, глини, ластівки;*

4) *пташенят, м'яко, у, буде, гнізді.*

11. Спиши речення. Постав дієслова у формі майбутнього часу.

Разом з товаришами ти поспішаєш до лісу. Там ви збираєте ягоди, плетете віночки, граєтесь. А сонечко припікає дужче. Радимо в таку пору ховатись від гарячого сонячного проміння під дерева.

Неозначена форма дієслова. Не з дієсловами

ВАРІАНТ 1

1. Неозначена форма дієслова вказує:

а) *на час;*

б) *на кількість;*

в) *незмінна форма.*

2. Неозначена форма дієслова відповідає на питання:

а) *що робити?, що зробити?;*

б) *що робив?, що зробив?;*

в) *що зробить?, що буде робити?*

3. Випиши з тексту дієслова і постав до них питання:

На тополі розкрились маленькі клейкі листочки. Перші розвідувальні вільоти роблять золоті бджілки. Вони дзижчать і кружляють над клумбою. А живуть вони на балконі у дядька Трохима у вулику. У вільний час дядько Трохим доглядає за бджолами.

4. Допиши слова з другого стовпчика.

*Хмара повзе, хмури́ться, віє;
Небозакриває, темніє, покривається;
Вітер кружляє, віє, несе.*

5. Випиши з тексту дієслова з «не»:

Не можна бігти на переході вулиці. Ви можете не помітити машину. А водій не встигне загальмувати. Не кричіть на вулицях. Не відвертайте увагу водіїв. Не грайтесь на проїжджій частині вулиці.

6. Яке дієслово в тексті стоїть в неозначеній формі?

Ми пливли бурхливою річкою. Нас приваблювали багаті зеленню береги. Але як причалити до них?

7. У написанні якого дієслова допущена помилка?

Не їсть, неп'є, а ходить і б'є.

8. Від поданих іменників утвори дієслова, які відповідали б на запитання *що робити?*

Хвилювання - Фарби - Писання -

9. Продовж прислів'я:

*Щоб других навчати, треба самому...
Хто пізно ходить, той сам собі ...*

10. Запиши дієслова-синоніми у порядку зростання швидкості руху.

Нестись, бігти, летіти, мчатись.

11. Закінчи речення.

Діти вирішили турбуватися про птахів і дали слово: пташок не ..., гнізд не..., пташенят не

ВАРІАНТ 2

1. Дієслова в неозначеній формі закінчуються на:

а) -ти, -ть, -тися, -ться;

б) -ать, -ять, -уть;

в) -у, -ю, -а, -я.

2. Дієслова відповідають на питання:

а) хто? що?

б) який? яка? яке? які?

в) що робити? що зробити?

3. У якому рядку записані тільки неозначені форми дієслів?

а) грітися, пити, ніжитись;

б) нишпорити, мислив, дрімає;

в) нехтувати, смакувати, бажав.

4. Допиши слова з другого стовпчика.

Сонце світить, зігріває, йде, карає;

Сніг падає, летить, покрив, змочив;

Дощ ллє, розтопило, падає.

5. Спиши словосполучення, додавши до дієслів не.

Купити коня, піймати зайця, родитися багатим, бачить під носом, перескочити річку.

6. Яке дієслово в тексті вжито в неозначеній формі?

Ночували геологи на березі невеличкої річки. Неподалік дроворуби приготували штабелі кругляка, щоб сплавити вниз на лісопильню.

7. У написанні якого дієслова допущена помилка?

1) прочитати;

2) перечитати;

3) нечитати.

8. Від поданих іменників утвори дієслова, які відповідали б на запитання що робити?

Мова -

Тривога -

Ніч -

9. Продовж прислів'я

Не вчи орла літати, а соловейка ...

Легко втрачати, тяжко ...

10. До дієслів неозначеної форми добери антоніми:

Позичати - Будувати - Плакати -

11. Закінчити речення.

Правда у вогні не ... і у воді не Не ... з другого, щоб тобі не ... того. Чого не ..., про те не Хто не той не

Розпізнавання часових форм дієслів

ВАРІАНТ 1

1. Дієсловами називаються слова, що означають:

а) дію предмета;

б) ознаку предмета;

в) назву предмета.

2. Визнач групу дієслів, вжитих у теперішньому часі.

а) сидів, читала, світало, працювати;

б) сидітиме, причитає, засвітить, працюватиме;

в) сидить, читає, світить, працює.

3. Слова якого ряду є дієсловами:

а) веселі, щедра, високий;

б) сяють, миготить, люблять;

в) квітка, сонце, автобус.

4. Група слів, що виражають закінчену думку - це:

а) абзац;

б) словосполучення;

в) речення.

5. Випиши дієслова, визнач їх час.

Зелена веснонька пишино йде,

Пташечки з вирію нам веде,

Розсіває в полі ярий цвіт

Під небом синім, як блакить.

(Марійка Підгірянка)

6.Визнач час дієслів.

Пише, бігав, покотилася, намалює, буде годувати.

7.Подані слова запиши в неозначеній формі за зразком.

Зразок: літає - літати.

Бігаю - ... ; Думав - ... ; Бачив - ... ; Світить -

8.До поданих слів добери антоніми:

Накривати - ... ; відчиняти - ... ; зайти - ... ; роззутися — ... ; зав'язати - ... ; згорнути -

9.Прочитай. Встав пропущені дієслова.

Розмовляючи, _____ у вічі того, до кого _____.

Під час розмови _____ руками, _____, _____ надто швидко.

Пам'ятай! Культура мовлення _____ про рівень твоєї вихованості.

Слова для довідок: *дивись, не розмахуй, не говори, свідчить, звертаєшся.*

10.З якими словами не пишеться окремо?

а) не (нависть), не (года), не (мовля);

б) не (читаю), не (було), не (хитруй);

в) не (втомний), не (виразний), не (дисциплінований).

11.Склади і запиши текст-розповідь «Моя улюблена іграшка».

ВАРІАНТ 2

1.Слова, що означають дію предметів, називаються:

а) прикметниками;

б) іменниками;

в) дієсловами.

2.Які з поданих дієслів стоять в минулому часі:

а) буде читати, заспіває, спатиме,

б) спить, читає, співає;

в) спав, читала, співав.

3.Слова якого ряду є дієсловами:

а) пролітає, забув, затанцюють;

б) урок, космос, жито;

в) добрі, веселий, яскрава.

4.Накресли схему речення.

Довгоногі лелеки вже повернулися з вирію.

5.Відгадай загадку. Випиши дієслова, визнач їх час.

Іще сніг не розтанув з землі,

А з під нього рослинки малі

Визирають і сонце вітають,

Синім цвітом вони процвітають.

6.Визнач час дієслів:

читаю, ходив, розлилася, пофарбує, буде їхати.

7. Знайди дієслова в неозначеній формі.

а) *дружать, співають, пишуть, миряться;*

б) *дружба, співи, письмо, мир;*

в) *дружити, співати, писати, миритися.*

8. Прочитай. Встав пропущені дієслова.

Хто з нас в літку _____ купатися в річці ? _____ правила поведінки біля водоїм.

_____ далеко від берега. _____ в незнайомому місці. У воді _____ .

Слова для довідок: не любить, пам'ятай, не запливайте, не пірняйте, не пустуйте.

9. З якими словами не пишеться окремо?

а) *не (вчить), не (хоче), не (має),*

б) *не (ук), не (вдахи), не (билиця);*

в) *не (притомний), не (щасливий), не (охайний).*

10. До поданих дієслів добери синоніми:

Звисає - ..., в'яне - ..., прив'язали - ..., примітили -

11. Склади і запиши текст-розповідь « Моє улюблене заняття ».

Основні навчальні досягнення учня по темі:

Дієслово

4 клас

Інформація для батьків

Згідно « Програми для середньої загальноосвітньої школи» на кінець 4 класу учень повинен :

- **відносити** до дієслів слова, що означають різні дії;
- **пояснювати** лексичні значення дієслів;
- **добирати** дієслова до груп різного лексичного значення (руху, праці, спілкування, сприймання, явищ природи);
- **добирати** до поданого дієслова 2-3 синоніми, антоніми;
- **пояснювати** пряме і переносне значення дієслів, 2-3 значення багатозначного дієслова, вводячи їх у словосполучення, речення, зв'язні висловлювання;
- **будувати** речення з однорідними присудками, вираженими дієсловами, за ілюстраціями, мовленнєвими ситуаціями, графічними моделями;
- **використовувати** дієслова в навчальних вправах, у текстах розповідного та описового типу;
- **добирати** з-поміж поданих дієслів те, що найбільше відповідає мовленнєвій ситуації;
- **уникати** одноманітності у використанні дієслів із значенням руху, мовлення та ін.;
- **впізнавати** на слух в письмових текстах неозначену форму дієслова;
- **добирати** неозначену форму до дієслів, поданих в інших формах;
- **використовувати** неозначену форму у побудові навчальних текстів – інструкцій, порад;
- **визначати** час дієслова у реченнях, текстах;
- **змінювати** дієслова за особами і числами в теперішньому і майбутньому часі за зразком (таблицею);
- **вживати** ці дієслівні форми в реченнях і зв'язних висловлюваннях;
- **переконструйовувати** навчальні тексти шляхом заміни дієслівних форм одну одною відповідно до поставленого завдання;
- **визначати** дієслова, які належать до першої та другої дієвідміни з опорою на закінчення в третій особі множини; використовувати навчальну таблицю для визначення особи дієслів теперішнього і майбутнього часу, їх закінчень у різних особових формах;
- **змінювати** дієслова минулого часу за родами з опорою на навчальну таблицю та за зразком; ставити дієслова минулого часу в потрібну родову форму за питанням що робив?(-ла,-ло), що зробив?(-ла, -ло);
- **дотримуватись** літературної вимови і правопису дієслів на -ся ; утворювати і пояснювати (за зразком) значення дієслів на -ся; вживати їх у побудові речень,у зв'язному мовленні;
- **розрізняти** серед поданих слів прислівники, знати їх основну

граматичну ознаку – незмінюваність; ставити до них питання; зв'язувати їх з дієсловами в словосполучення; вводити у речення; поширювати речення найуживанішими прислівниками;

- **пояснювати** значення прислівників у тексті; вибирати з поміж поданих прислівник, який найбільше відповідає змісту речення, тексту.

Пригадай!

Дієслово — частина мови, що означає дію предмета і відповідає на питання *що робити?, що робив?, що зробив?, що робить?, що зробить?, що буде робити?*.

Неозначена форма дієслова є початковою формою дієслова і відповідає на питання *що робити?, що зробити?*. Вона не вказує на час, число, особу та завжди має суфікси *-ти (-ть)* (*спалахнути, спалахнуть*).

Дієслова змінюються за **часами**:

теперішній — дія відбувається під час повідомлення про неї (*що робить? — розповідає*);

минулий — дія відбулася до моменту повідомлення про неї (*що робив? — розповідав, що зробив? — розповів*);

майбутній — дія відбудеться після повідомлення про неї (*що зробить? — розповість, що буде робити? — буде розповідати*).

Дієслова змінюються за **числами**. Вони вживаються в однині та множині (*пролетить рік — пролетять роки*).

Дієслова виражають **завершену і незавершену дію** (*ловити — впіймати, прикрашати — прикрасити*).

Дієслова теперішнього та майбутнього часів змінюються за **особами** (*я слухаю, ти слухаєш, вони слухають, ми слухатимемо, ви слухатимете, вони слухатимуть*).

Дієслова минулого часу змінюються за **родами** (*розказав, розказала, розказало*).

Дієслова поділяються на **дві дієвідміни**.

До I дієвідміни належать дієслова, які в 3-й особі множини мають закінчення *-уть, -ють* (*літають, гукають, печуть*).

В інших особових закінченнях пишеться буква *-е-, -є-* (*кажуть, кажеш, каже; співають, співаєш, співає*).

До II дієвідміни належать дієслова, які в 3-й особі множини мають закінчення *-ать, -ять* (*вчать, шумлять*).

В інших особових закінченнях пишеться *-и-, -ї-* (*ходять, ходиш, ходить; стоять, стоїш, стоїть*).

Не з дієсловами пишеться окремо (*не цінуєш*).

У реченні дієслова виступають у ролі присудка.

Потренуйся!

1. Спиши вірш. Знайди дієслова, підкресли їх. Познач корінь.

*Посадіть калину коло школи,
Щоб на цілий білий світ
Усміхнулась щиро доля,
Материнський ніжний цвіт.*

*А щоб цвіт її не стерся,
Не зів'янув в спориші,
Посадіте коло серця,
Щоб цвіла вона в душі.*

(Антоніна Листопад)

2. Спиши групи споріднених слів і підкресли дієслова.

Сміх, смішний, сміятися; грайливий, гра, грають; дружний, дружити, дружба; вечір, вечоріє, вечірній; читають, читання, читач; пошепки, шептати, шепіт; радіти, радість, радісний.

3. Прочитай текст. Випиши з нього словосполучення дієслова з іменником.

Діялося теє у сиву давнину. На величезному степовому просторі, де спокійно котили свої води аж до синього моря широкі і глибокі річки, за прадавніми лісами, за високими горами жив народ волелюбний. Чоловіки землю орали, житом-пшеницею засівали, а жінки їх вірні дітей виховували, за господарством доглядали.

(За Миколою Мегерою)

Зразок. Котили (що?) води.

4. Спиши, розкриваючи дужки. Підкресли однорідні члени речення.

А зима ще (не) встигла навіть снігом війнути. Ще тільки вітром північним шугнула, у верхів'ях дерев зашуміла, загомоніла.

Дивись, де й подівся наш їжачок. Ніхто йому (не) догоджав, ніхто (не) вмовляв заснути і відпочити. Забрався їжачок в своє кубельце. Вмостився якнайзручніше. Та й заснув (не) помітно.

(Микола Сингаївський)

5. Прочитай вірш. Знайди дієслова, вжиті в переносному значенні. Випиши граматичну основу другого речення.

*Облітають квіти.
Обриває вітер
Пелюстки печальні
Й розкида кругом.
Скрізь якась покора
В тишині розлита,
І берізка гола
Мерзне за вікном.*

(Володимир Сосюра)

6. Прочитай прислів'я та приказки. Спиши. Підкресли дієслова в неозначеній формі.

Життя прожити — не поле перейти. Брехнею хліба не їсти. Найменше діло — балакати. За праве діло треба стояти сміло. Не учи рибу плавати. Що знаєш, що вмієш — те за плечима не носити. Краще не обіцяти, як слова не здержати.

7. Від поданих слів утвори дієслова в неозначеній формі та запиши їх парами. Познач корінь.

1. Гра, біг, крик, зелень, малюнок.

2. Слух, життя, ріст, рана, стрибок.

3. Праця, зустріч, пошук, відгадка, любов.

Зразок. Гра — грати.

8. Прочитай поради, як потрібно поводитися в театрі. Знайди слова в неозначеній формі. Склади поради про правила поведінки за столом і запиши їх.

Приходити в театр слід за п'ятнадцять хвилин до початку вистави. Тоді ти зможеш спокійно роздягнутися і знайти своє місце.

Під час вистави не можна розмовляти з товаришами, їсти цукерки або печиво.

Не можна вставати з місця, поки не закінчиться вистава й не опустять завісу.

9. Доповни таблицю. Склади речення з дієсловом кожної колонки.

Неозначена форма дієслова	Минулий час	Теперішній час	Майбутній час
мандрувати	мандрував	мандрує	Мандруватиме буде мандрувати
жити			
стукати			
кипіти			
шуміти			

10. Прочитай текст. Випиши у три стовпчики дієслова минулого, теперішнього і майбутнього часу.

Один господар прийшов з міста, дає своєму синові медівник та й каже:

— На, Васильку! Та поділися з Петриком по щирості!

— А то як діляться по щирості? — питає Василько.

— Отак, синку, — каже отець. — Як переломити медівник, то даси більшу половинку Петрикові, а собі лишиш меншу. Це називається по щирості.

— То дайте Петрикові медівник, хай він ділить по щирості, — каже хитрий Василько.

(За Степаном Руданським)

11. Прочитай і спиши текст. Визнач число дієслів.

Горобина

Засніжило. До розгонистої горобини, яка росте в нашому дворі, зачастили граки. Вона вродила рясно. Гілляки аж угинаються під вагою жаристих грон. Тому граки навідується до горобини по вітаміни. І щоразу дивують своєю акуратністю. Бо не стрибають із гілки на гілку, не вибирають, де більші грона. Вони скльовують ягоди всі підряд.

(За Євгеном Шморгуном)

12.Дієслова *спостерігати, бігти, стежити* постав в усіх особових формах теперішнього часу. Познач закінчення.

Зразок. Я працюю ми працюємо

Ти працюєш ви працюєте

Він, вона,

воно працює

вони працюють

13.Прочитай вірш. Знайди дієслова теперішнього часу, випиши їх, визнач особу та число.

Віє, сіє і мете,

Крутить, стогне і реве,

І жбурляє, і несе,

І літає, і паде.

Сніг. Зима. Надворі — лють.

Сніговію каламуть.

Зашуміло, загуло.

Всі дороги занесло —

Схаменулось, прилягло.

Відпочило. Й за село

Знов помчало. Загуло.

Застогнало, заревло. (Леся Лужецька)

14.Прочитай прислів'я. Як ти їх розумієш? Випиши дієслова.Визнач особу та число. Познач закінчення.

Голосний кіт мишей не ловить. Лихої долі не вгадаєш. Що хата має, тим і приймає. Дома й стіни помагають. Усе купиш — матері, батька не купиш. Діти батька не вчать.

15.Дієслова *зазеленіти, перечитати, споруджувати* постав і запиши в усіх особових формах майбутнього часу. Виділи закінчення.

Зразок.

Я збудую ми збудуємо

Ти збудуєш ви збудуйте

Він збудує вони збудують

16.Спиши вірш. Підкресли дієслова. Визнач їх час.

Смачна корзина

Кролик сплів нову корзину

З соковитої лозини.

Плів старанно, виплітав

Біля річки серед трав.

— Ось куплю я капустину,

Покладу в нову корзину,

Понесу мерцій до хати,

Буду діток годувати. (Платон Воронько)

17.Прочитай дієслова. Запиши в один стовпчик дієслова І дієвідміни, а в другий — ІІ дієвідміни. З одним із слів (на вибір) склади і запиши речення.

Розпуститися, щибетати, тьохкати, працювати, закінчувати,

червоніти, виходити, спати, рости, шкодити, линутися.

18. Спиши вірш. Визнач дієвідміну дієслів.

*В країні нашій стільки справ
і все таке цікаве,
а я ще й досі не добрав —
яка найкраща справа.
Літак між хмарами водить,
у шахті працювати,
хліба ростить, сади садить,
будинки будувати.*

(Наталя Забіла)

19. Прочитай вірш. Визнач, до якої дієвідміни належать виділені дієслова. Постав їх в усіх особових формах. Виділи і порівняй закінчення в дієсловах I і II дієвідміни.

*Сонце заходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє.
Чорніє поле, і гай, і гори,
На синє небо зоря виходить.*

(Тарас Шевченко)

20. Прочитай прислів'я. Спиши, розкриваючи дужки і замінюючи неозначену форму дієслова формою 2-ої особи однини.

(Хотіти) їсти калачі — не сиди на печі. Не копай другому ями, бо сам (впасти). Що (посіяти), те й (пожати). Лихої долі не (вгадати).

21. Прочитай речення. Спиши. Підкресли головні члени речення. Надпиши особу дієслів.

Клени обсіпаються від найменшого подиху вітерця. Гаснуть осінні вогненні барви. Посередині озера безшумна хвиля несе трісочки, хмиз, острівці рудого листя. На тихих галявинах тільки шипшина сміється червоними губами та глід чваниться разками коралів.

22. Прочитай і відгадай загадки. Випиши дієслова. Визнач, до якої дієвідміни вони належать.

. Не олівець, а креслить, не ручка, а пише, не фарба, а малює. Не дерево, а листочки має, говорить вірші, казки оповідає. В'ється молоток, поправляє нам садок.

23. Спиши дієслова, вставляючи пропущені букви. Познач у них наголос. Одне дієслово (на вибір) розбери як частину мови.

Пиш..и, леж..мо, поліч..мо, біж..и, ход..мо, друж..те, запрос..те, стогн..и, вч..и, володі..те, перемож..мо, вирост..и, полет..мо, люб..и.

24. Встав замість крапок пропущені букви. З трьома дієсловами (на вибір) склади і запиши речення.

Бач..те, вч..те, воз..те, ід..те, раху..те, сто..те, обмірковуйте, крич..те, мож..те.

25. Постав подані дієслова у форму минулого часу.

Читати, цвісти, рости, сіяти.

Зразок. Він читав

Вона читала

Воно читало

Вони читали

26.Прочитай текст. Знайди в ньому дієслова минулого часу. Випиши їх, визнач число та рід.

Настало тепле літо. Закінчилися заняття в школах. Наша велика сім'я виїхала на дачу.

Повівав теплий вітерець. З поля долітали чудові пахощі польових квітів.

Раптом велика хмара затягла ясне небо. Невже буде гроза?

Ось гроза почалася. Пішов сильний, але теплий дощ. Незабаром, небо стало блакитним. Як гарно після грози! Яскраве сонце освітло зелений луг. На траві заблищала роса.

27.Прочитай текст. Спиши, замінюючи неозначену форму дієсловами минулого часу.

Дорога (повитися) під горами. Круті гори (зеленіти) оти сонця привітно й весело. Подекуди на самих верхах виглядати) жовті соняшники, гострі верхи кукурудзи, (вибігати) грядки картоплі та буряків.

Поміж яблунями та вишнями (блищати) ясно-зелена трава, як килим, розстелений на крутих горах. Дніпро (синіти) за низиною, вкритою сірим піском та молодими осоками.

(За Іваном Нечуй-Левицьким)

28.Прочитай речення. Підкресли дієслова минулого часу. Визнач їх число, а в однині — рід.

1. Відпахла липа, білим цвітом злита, і з літа покотилася гроза (Микола Вінграновський). 2. У вузькій та глибокій долині незабаром зазеленів перед нами холодний яр (Іван Нечуй-Левицький). 3. Ясне сонце, тепле та приязне, ще не встигло наложити палючих слідів на землю (Панас Мирний). 4. Світла ніч стояла над горами. Чиста, прозора, вона просвічувала усе наскрізь (Олесь Гончар). 5. Рівними рядами чорніли між пеньків купи землі (Олесь Донченко).

29.Прочитай вірш. Випиши дієслова, познач, до якої дієвідміни вони належать.

Все навколо зеленіє,

Річка ллється і шумить.

Тихо, тихо вітер віє

І з травною гомонить.

Як тут всидіти у хаті,

Коли все живе цвіте,

Скрізь дзвенять пташки крилаті,

Сяє сонце золоте?

(Олександр Олесь)

30.Прочитай речення. Випиши дієслова на -ся. Визнач їх час і число.

1. Бралось далеко за північ (Панас Мирний). 2. Не спалося, а ніч, як море (Тарас Шевченко). 3. Смеркається... огнем кругом запалало (Тарас Шевченко). 4. Куди не глянь — скрізь розвернулося, розпустилося, зацвіло

тишим цвітом (Панас Мирний). 5. Сіріє. Над озером туманиться. Ну, от і жнива почалися... (Остап Вишня).

31.Прочитай текст. Випиши дієслова, визнач їх час. Утвори і запиши неозначену форму до поданих дієслів.

Цілий день бігав Мишко з хлопцями, як свій. Носив казаном воду, лагодив двері, підмітав, гомонів, сміявся. Стемніло — зажурився. Стоїть і дивиться на темні вікна. Він безпритульний. Та діти добрі і залишать його в себе.

За Степаном Васильченком)

32.Прочитай текст. У перших трьох реченнях знайди головні члени. Випиши їх. Накресли схему другого речення.

Зійшло сонечко. Проснулись пташки, злетів жайворонка у небо. Прокинувся й соняшник. Стрепенувся, струсив зі своїх пелюсток росу. Повернувся до сонечка: «Здрастуй, сонечко! Я довго ждав тебе! Бачиш, мої жовті пелюсточки поникли без твого тепла? А тепер вони піднялися, радіють. Я круглий, золотий, схожий на тебе, сонечко».

(За Іваном Цюпою)

33.Від поданих дієслів утвори всі часові форми.

Зразок. Писати — писав, пишу, писатиму.

Грітися, вивчати, сміятися, рости, гордитися, бігати, літати, дивитися.

34.Запиши в один стовпчик дієслова І дієвідміни, а в другий — II дієвідміни. З одним дієсловом (на вибір) склади і запиши речення.

Молотити, демонструвати, перебороти, розповідати, плисти, косити, творити, виконувати, варити, будувати, виховувати, поливати, пицати, готувати, виступати, блищати, сіяти, говорити, чекати, одягати, вчитися.

35.Прочитай загадку і відгадай її. Спиши текст, Визнач дієвідміну дієслів. Одне дієслово (на вибір) розбери як частину мови.

На сонечко я схожий, і сонце я люблю,

За сонцем повертаю я голову свою.

Стою стрункий, високий, в зелених шатах я,

І золотом убрана голівонька моя.

На кожному городі ви бачили мене,

І всі із мене їли насіннячко смачне.

(Соняшник)

36.До іменників додай відповідні за змістом дієслова і запиши. Виділи закінчення у дієсловах.

Олівцем ... Пилкою ...

Косою ... Граблями ...

Ключем... Фарбою...

Голкою ... Клеєм ...

Ножем ... Лопатою ...

Серпом ... Комбайном ...

Слова для довідок: косять, фарбують, молотять, пишуть, копають, відкривають, жнуть, клеять, скородять, ріжуть, шиють, пиляють.

37.Прочитай вірш. Знайди і випиши дієслова минулого часу. Визнач рід, число.

*Згасало сонце за вечірнім лугом,
Летіла хмарка, як лебединий пух.
Гула бджола. Ратай ходив за плугом.
Підперся ген терлигою пастух.
Ішов кораблик, напинав вітрила.
Тягнув з води рибалка окунця.
Птахи над морем розминали крила,
І небокраю не було кінця. (Ліна Костенко)*

38.Спиши дієслова, вставляючи пропущені букви. Добери до них протилежну за значенням. З однією парою (на вибір) склади і запиши речення.

*Раді..ш —
Вход..мо—
Мерзн..те—....
Внос..ш —... .
Підніма..ш —... .*

39.Прочитай і запиши речення. Підкресли граматичну основу. Визнач час і число дієслів.

І знову синіє небо, а на ньому золоте сонце сипле скрізь гарячими, блискучими бризками. По шляху біжать жваві струмочки — крутяться, підстрибують, танцюють, весело про щось буркочуть. Пишається проти сонця гай, весь у блискучих краплях, як у дорогому намисті.

(За Степаном Васильченком)

40.Постав дієслова, що в дужках, у тих формах, яких вимагає текст. Визнач час і число дієслів.

Дерева (стояти) голі, похмурі, невдоволені від того, що довелося розлучатися зі своїм убранням. Та ще й дощ (мрячити) щодня. А то й вітер зірветься, (шарпати) мокрі гілки. (Щулитися) дерева, мерзлякувато (тертися) гілкою об гілку, аби (зігрівся).

(За Василем Чухлібом)

41.Запиши речення, замінивши дієслова теперішнього часу дієсловами неозначеної форми.

Щоб гарно себе почувати і мати гарний настрій, я вчасно приходжу до школи, спокійно заходжу в клас, вітаюся з друзями, посміхаюся всім.

Перевір себе!

Повторення вивченого про дієслово. Неозначена форма дієслова
ВАРІАНТ 1

1.Дієслово - це частина мови, що означає:

- а)порядок при лічбі;*
- б)ознаку предмета;*
- в)дію предмета.*

2. Знайди дієслова в неозначеній формі.

а) *дружать, співають, пишуть, миряться;*

б) *дружити, співати, писати, миритися;*

в) *дружить, співає, пише, мириться.*

3. До поданих дієслів добери антоніми.

Накривати, сидіти, позичати, будувати.

4. Подані дієслова запиши в незначеній формі.

Пишу - ..., стоїш - ..., вчився -

5. Спиши текст, підкресли дієслова, в дужках напиши до них питання.

*Сонце заходить, гори чорніють, пташечка тихне, поле німіє.
Радіють люди, що одпочинуть. А я дивлюся ...*

(Т. Шевченко)

6. Заміни подані словосполучення дієсловами в неозначеній формі.

Склади з ними речення.

Давати оцінку — ... , стати друзями - ... , зняти з себе одяг -

7. Напиши твір-мініатюру на тему «Мій улюблений мультфільм» (6-8 речень).

ВАРІАНТ 2

1. Дієслово - це:

а) *частина мови;*

б) *головний член речення;*

в) *другорядний член речення.*

2. Дієслово в неозначеній формі відповідає на питання:

а) *що робити?;*

б) *що буде робити?;*

в) *що робив?.*

3. До поданих дієслів добери синоніми.

Забруднити, сміятись, заспокоювати, відкривати

4. Подані дієслова запиши в неозначеній формі.

Здогадався - ... , намалюю - ... , відповідаю -

5. Спиши текст, підкресли дієслова, в дужках напиши до них питання.

Он летять журавлики – літо йде! Зачепили сонечко золоте! Сонце заховалося – не знайти. Виплив місяць човником золотим. Я у цьому човнику плив та плив.

6. Заміни подані словосполучення дієсловами в неозначеній формі.

Склади з ними речення.

Говорити пошепки - ... , давати дозвіл — ... , робити ремонт -

7. Напиши твір-мініатюру на тему «Мій улюблений куточок природи» (6-8 речень).

Змінювання дієслів за часами і числами

ВАРІАНТ I

1. Дієслова минулого часу змінюються за:

а) *родами;*

б) *відмінками;*

в)особами.

2.3 якою частиною мови найчастіше зв'язане дієслово в реченні:

а)з іменником;

б)з прикметником;

в)з прислівником.

3.Спиши дієслова. Визнач, в якому часі і числі вони вжиті.

Виступає, кричать, малює, горить, заходило, співатиме.

4.До кожного іменника добери кілька дієслів за зразком:

Хмари - плывуть, насуваються.

Вітер, сніг, зима.

5.Закінчи речення, доповнивши його однорідними дієсловами.

У червні в лісі не тривожте звірів і птахів - ..., ..., ...!

6.Поясни стисло, як ти розумієш вислів *байдики бити* (4 речення).

7. За поданим початком продовж казку.

Був собі маленький пролісок. Зимою він спав у мерзлій землі. Йому було холодно. Снилася проліскові весна. Та раптом ...

ВАРІАНТ 2

1.Дієслова майбутнього часу відповідають на питання:

а)що роблю?;

б)що зробив?;

в)що зробить?

2.Особу та число дієслова визначають за допомогою:

а)іменника;

б)прикметника;

в)займенника.

3.Спиши дієслова. Визнач, в якому часі і числі вони вжиті.

Дружити, побачили, постукав, прикрашає, радієш, працюватимуть.

4.До кожного іменника добери кілька дієслів за зразком:

Хмари - плывуть, насуваються.

Дощ, листя, птахи.

5.Закінчи речення, доповнивши його однорідними дієсловами.

На пшеничному полі золоте колосся ... , і ... , і

6.Поясни стисло, як ти розумієш вислів *тав ловити* (4 речення).

7. За поданим початком продовж казку.

Жив собі снігур. Захотілось йому до Сонця до-летіти. Вирушив у дорогу. Подивилося Сонце на сміливця, здивувалося. Як посмів зимовий птах до небесного світила добратися?! Тоді Сонце ...

Дієслова теперішнього та майбутнього часу

ВАРІАНТ 1

1.Теперішній час дієслова вказує, що дія:

а)вже відбулася;

б)ще буде відбуватися;

в)відбувається на момент мовлення.

2.Визнач часові форми дієслів.

Спілкуюся, вимірюю, обґрунтовую, складаю.

а) минулий;

б) майбутній;

в) теперішній.

3.До іменників добери споріднені дієслова майбутнього часу:

Читання, продавець, лікар, малювання, щебетання, учитель.

4.Від дієслів теперішнього часу утвори дієслова майбутнього часу.

Біжу, вожу, кошу, гріє, лечу.

5.Подані дієслова зміни за часами.

Нести, жити, ходити, вітати.

6.Випиши з тексту дієслова майбутнього часу.

Тепло пригріває весняне сонечко. Тільки розтане сніг, як із землі почне вибиватися травичка. Стануть викидати стрілочки квіти, вкриються листям кущі і дерева. До пізньої осені вони насичуватимуть повітря духмяними запахами.

7. Напиши коротке міркування(6 речень) на тему: «Як відбувається зміна дня і ночі?».

ВАРІАНТ 2

1. Майбутній час дієслова вказує, що дія:

а) вже відбулася;

б) ще буде відбуватися;

в) відбувається на момент мовлення. Дієслово

2. Визнач часові форми дієслів.

Збудують, буде створено, визначать, приділять.

а) минулий;

б) майбутній;

в) теперішній.

3.До іменників добери споріднені дієслова теперішнього часу:

Читання, продавець, лікар, малювання, щебетання, учитель.

4.Від дієслів теперішнього часу утвори дієслова майбутнього часу.

Іду, пишу, читаю, знаю, лежу.

5. Подані дієслова зміни за часами.

Пливти, літати, шуміти, співати.

6.Випиши з тексту дієслова теперішнього часу.

Йду завітчаним рідним краєм. Тихо шепочуть з вітром тополі. Он пишається своєю красою калина. А над річкою витьохкують невгамовні солов'ї. Йду, а верба ласкаво простягає мені вслід зелені віти. А мамина вишня зустрічає мене в саду тихою посмішкою.

7. Напиши коротке міркування (6 речень) на тему: «Чому весною розпускаються бруньки?».

І та II дієвідміни дієслів

ВАРІАНТ I

1.До першої дієвідміни належать дієслова, які мають закінчення:

а) -ать, -ять;

б) -уть, -ють;

в)-ать, -уть.

2. Дієслова несу, граєш, береже, малюю, пишу належать до:

а) I дієвідміни;

б) II дієвідміни;

в) III дієвідміни.

3.3 поданих слів випиши дієслова I дієвідміни.

Прочитаю, пишу, летіли, розповідаєте, біжать, стоїмо, читаєш, ходжу.

4. Від поданих слів утвори дієслова II особи однини.

Догляд, віз, хвала, ріст.

5.Випиши дієслова 3 особи, вкажи число.

Сонце пекуче засяє: прокинуться луки, ліси і поля, — усе зацвіте, заспіває. За селом шумить густий ліс. Ластівки в'ють гнізда під дахами. На деревах з'являються бруньки.

6.Спиши, ставлячи дієслова в потрібній за змістом формі.

Дуже красиве поле у золоту літню пору. Воно (вигравати) і (мінатися) багатьма барвами. З краю в край (колисатися) хліба. Золотом і міддю (виблискувати) на сонці пшениці і жита. Зеленою стіною (стояти) кукурудза.

7. Допиши розповідь за початком (8 речень). Добери заголовок.

Запиши.

Був похмурий ранок. Навколо тиша. І раптом у нашу шибку хтось постукав: Тук - тук! Тук - тук! Ми побачили ...

ВАРІАНТ 2

1.До другої дієвідміни належать дієслова, які мають закінчення:

а) -ать, -ять;

б) -уть, -ють;

в) -ять, -ють.

2. Дієслова сидіти, кричать, бігти, лежить, стояти належать до:

а) I дієвідміни;

б) II дієвідміни;

в) III дієвідміни.

3.3 поданих слів випиши дієслова II дієвідміни.

Прочитаю, пишу, летіли, розповідаєте, біжать, стоїмо, читаєш, ходжу.

4. Від поданих слів утвори дієслова II особи однини.

Спів, гра, зелень, біг.

5. Випиши дієслова 2 особи, вкажи число.

Ідеш вранці полем. На повні груди вдихаєш пахощі тонкого свіжого аромату. Ви стоїте і думаєте: як радісно вернутися до батьківського порога! Прийди, красна весно, принеси нам цвіту.

6. Спиши речення, замінюючи дієслова формою 2 особи однини теперішнього часу.

Вранці о сьомій годині встаю, роблю зарядку, снідаю, беру вудку та м'яч і йду з товаришами до річки. Сідаю на березі, закидаю вудочку і чекаю, поки клюне рибка. Весь улов принесу додому. Мама зварить смачну юшку.

7. Напиши твір за кінцівкою (8 речень). Добери заголовок.

... Вірить Дмитрусь, що навесні його вихованець - грак повернеться й постукає у вікно.

Правопис особових закінчень дієслів

ВАРІАНТ 1

1. Дієслово відповідає на питання:

а) хто? що?;

б) що робить? що робити? що зроби́ть;

в) який? яка? які?

2. Визнач, до якої особи належать дієслова.

Пишу, літаю, мовчу, сумую.

а) до I особи;

б) до II особи;

в) до III особи.

3. Від поданих слів утвори й запиши дієслова II особи множини.

Працювати, сіяти, боротися.

4. Добери по 5 дієслів, які можуть сполучатися зі словами *сніг, сонце*.

5. Склади з поданих слів речення й запиши їх у такому порядку, щоб вийшла зв'язна розповідь. Підкресли дієслова, визнач їх час.

Прийшла, ось, і, весна.

Гілка, на, бруньки, скоро, тоненьких, набубнявіють.

Летять, країв, з, птахи, теплих.

Небо, сине, стало.

Яскраво, світить, сонце.

6. Подані дієслова запиши у 2 особі однини. Виділи особові закінчення новоутворених дієслів.

Косити, дружити, рости, читати, мити, грати, міцніти.

7. Опиши домашню тварину, враховуючи не тільки її зовнішність, а й звички (10 речень).

ВАРІАНТ 2

1. Дієслово означає:

а) ознаку предмета;

б) дію предмета;

в) ознаку дії.

2. Визнач, до якої особи належать дієслова.

Пишеш, співаєш, малюєш, спішиш.

а) до I особи;

б) до II особи;

в) до III особи.

3. Від поданих слів утвори й запиши дієслова II особи однини.

Працювати, сіяти, боротися

4. Добери по 5 дієслів, які можуть сполучатися зі словами *річка, дощ*.

5.Склади з поданих слів речення й запиши їх у такому порядку, щоб вийшла зв'язна розповідь. Підкресли дієслова, визнач їх час.

Повернулися, вирію, з, ластівки.

Дахом, гнізда, під, вони, ліплять.

Грудочки, з, річки, носять, глини, ластівки.

Пташенятам, м'яко, у, буде, гнізді.

6.Подані дієслова запиши у 2 особі однини. Виділи особові закінчення новоутворених дієслів.

Купити, годувати, сіяти, в'язати, бити, текти, вити, зеленіти.

7. Опиши домашню тварину, враховуючи не тільки її зовнішність, а й звички (10 речень).

Дієслова минулого часу. Дієслова на -ся, -сь

ВАРІАНТ 1

1.Яким членом речення є дієслово:

а)підметом;

б)присудком;

в)другорядним членом речення.

2.Дієслова минулого часу в однині змінюються за:

а)числами;

б)родами;

в)часами.

3.Від поданих слів утвори дієслова минулого часу,клади з ними речення.

Вечір, дружба, світло.

4.Спиши дієслова, познач закінчення.

Скубуться, сваряться, поживиться, будеється, зберуться, вмиваєшся, навчаєшся, трудишся.

5.Знайди і підкресли дієслова у минулому часі, вкажи рід.

Ніч легко опустилася на землю. Заблищали зорі в чистому небі.

Повний місяць показався на обрії і освітив село. Потомились люди. Тепер кожний відпочиває. Завтра знову стануть всі до праці.

6.Запиши прислів'я і приказки, розкриваючи дужки.

Хто (не) дотримує свого слова, той сам себе зневажає. Хто (не) працює, той (не) їсть. У не-вмілого руки (не) болять. Семеро одного (не) ждуть. Ніколи (не)думай, що все знаєш.

7. Напиши продовження казки.

Чому сорока будує кілька хатинок? Не за високими горами, не за глибокими морями, а в темному лісі жила-була Сорока-білобока. Мала вона діток маленьких у своїй хатинці. Та одного разу... .

ВАРІАНТ 2

1. Дієслова написав, виконали, зробив виражають:

а) завершену дію;

б) незавершену дію;

в) дію, яка ще буде відбуватися.

2. Дієслова минулого часу відповідають на питання:

а)що роблю?;

б)що робив?;

в)що робитиме?

3. Від по.даних слів утвори дієслова минулого часу, склади з ними речення.

Зима, шепіт, спів

4. Спиши дієслова, познач закінчення.

Святкується, морочилися, вітаєшся, вкриваються, усміхаєшся, світяться, з'являються, грається.

5. Знайди і підкресли дієслова у минулому часі, вкажи рід.

Ожили річки і розлилися широкими морями. Розкинулось небо яскравою блакиттю. Оживає торішня зелень трав. На клені з'явилися пучечки зелених квітів. Скоро білими квітами вкриються сади.

6. Запиши прислів'я і приказки, розкриваючи дужки.

Нових друзів май, старих (не) забувай. Взявся за гуж - (не) кажи, що (не) дуж. (Не) вір словам, а вір ділам. Де розумом (не) дійду, то в книжці знайду. На чужому горі щастя (не) збудуєш.

7. Напиши продовження казки.

Як дятлик провчив ледачого синка?

Жив собі у лісі дятлик із сім'єю. І були в нього два синочки. Кожного дня тато вчив їх, як дерева лікувати. Старший синок старанно вчився. А менший ...